

texty

číslo 11
podzim 1998

Úvodník:

Podzim poetický

Zlatavé listí je už kdesi v nenávratnu pod sněhem, zůstalo pod ním i pozdní babí léto. Je bílo a i ten letošní 34. Moravský festival poezie byl bílý.

Festival, který neodmyslitelně patří k podzimnímu koloritu Valašského Meziříčí doznal už loňského roku změn. V čísi hlavě se zrodila myšlenka na uspořádání autorské soutěže, u které by vyhlášení výsledků probíhalo souběžně se soutěží recitační. A tak i Valašsko má svou literární soutěž, byť doposud poněkud utajenou. Proto se již druhým rokem do zámku, ve kterém se festival koná, sjely nejenom exhibicionistické postavy recitátorů, ale i plaší a dosud nesmělí autoři s baňůžky plnými rukopisů. Zatímco ti první se přijeli předvádět, ty druhé čekal už jenom ortel. Kontrast mezi nimi byl zřejmý na první pohled. Ale zdá se, že to nebyl špatný nápad, autorská soutěž, která má svůj vlastní sborník vítězných prací a která je soutěží mezinárodní: česko-slovenskou. Zatímco recitační soutěži se podařilo navázat na mnohaletou tradici a udržet ji, v soutěži autorské se teprve buduje. Jenom jedno bylo na tomto radostném setkání smutné: těm mladším se slovenština zdála už zas o kousek víc cizím jazykem.

Ještě jiná poetická radost tohoto podzimu stojí za zmínku: po dlouhé odmlce začal znovu vycházet *Klub přátel poezie*. Štafetu po Československém spisovateli převzala Mladá fronta. Za to ji nezbývá než poděkovat. Nové knihy Miroslava Holuba, Petra Borkovce nebo evergreeny Verlainovy navíc vyšly v grafické úpravě, za kterou se není potřeba stydět. Doufejme, že se najdou i jejich čtenáři.

Pavel Kotrla

Kontaktní adresy:

Pavel Kotrla
Bystřička 267
756 24
tel. (0657) 643567
pkotrla@post.cz

Knihkupectví Malina
Dolní náměstí 344
Vsetín 755 01
tel. (0657) 4461
knihkup@vsnet.cz

rkocik@post.cz

Obsah:

úvodník

Pavel Kotrla: Podzim poetický___2

poezie

Jan Drozd: Zlodějka; Estadot, Mifuláně, Nosail; Dnes jsem v trolejbusu nechtěně nakopl; Údery sekery; Mrazivý vzduch; Chceš létat do kosmu___4

Vladimír Těrech: Sníh; Odjel mužik na Sever ___15

Vladimír Litvinov: Bože!___15

Michal Jareš: Sidža___ 16_17

Jakub Chrobák: TICHŮ, TMA, ŽENA___19

Pavel Kotrla: Dívám se jak z krajiny mých snů; Kdybych uhořel ve svém snu; Usínám propocený a unavený; Vypreparovanou nocí___19

próza

Vladimír Polách: Poprvé___5_7

Mirek Urubek: Viselec___18_19

studie

Jiří Hrabal: Lévinasova etika odpovědnosti k druhému (2. část) ___8_11

Barbora Nemetz: Žena v krajinách Ivana Wernische___12_14

recenze

Martin Bret: Ty ďábelské oči starců___21_22

Jana Pátková: Intimní zpráva o stavu světa___22_23

Jakub Chrobák: „Nechals nás samotné, Bože?“ ___23_24

Jiří Hrabal: Libri 98___24_26

Dalibor Malina: K jedné výstavě a jedné proměně___26_28

Martin Bret: Ty ďábelské oči starců___21_22

Jiří Hrabal: Ryba na cestě... (Ryba na suchu)___28_30

Jiří Hrabal: Blechův Patočka___30_31

René Kočík: Do Tasova___31

Internetová adresa:

www.inext.cz/vt/texty/default.html

ZLODĚJKA

Srdce jsi mi vzala
kam jsi ho jen dala
bez něj nemám nikde stání
usínám až za síťání
vážně, vrať ho
nebuď jako malá

Estartot, Mifuláně, Nosail
– zaklínadla na seznamu věcí
které bylo třeba nakoupit

Dnes jsem v trolejbusu nechtěně nakopl
jednoho starého pána
omluvil jsem se
pán na mě přísně pohlédl a řekl „b´tarada“
pak ještě chvíli nervózně potřepával nožkou

byl to záhadný sen

Údery sekyry
pod klenbou stromů
jen zvuk mých kroků
v mrazivém tichu

Mrazivý vzduch
průzračná obloha
a sojka křičí
v holých korunách

Chceš létat do kosmu
podnikat vesmírné cesty
osedlat rytmus
tím spálit všechny mosty
a přitom vůbec neznáš
zemi, po které chodíš

P O P R V É

Vladimír Polách

Ještě se pomalu pohybovala, snad ze setrvačnosti, snad z touhy po prodloužení: skončilo náhlou smrtí; sesula se vedle mě, ruce nechala neuspořádaně dopadnout na skrčené prostěradlo a zhluboka dýchala.

V prvním okamžiku jsem ji chtěl ze sebe setřást, prostě sebou zatřepat, otočit se na břicho a přinutit ji, aby opustila moje tělo. Neudělal jsem to - vždyť to s ní vlastně nebylo vůbec špatné. Trošku jsem se zastyděl. Trošku. Stejně jsem byl už duchem nepřítomný, ležící bez hlesu se zavřenýma očima: věděl jsem, že za chvíli ze mě sleze sama a půjde do koupelny (pokud ovšem nemá pod polštářem schovaný ručník), a pak si lehne paralelně vedle mne. Bude se mě mírně dotýkat: snad dlaní, snad hřbetem předloktí, možná taky kolenem. Jen trochu, protože intimita už vyvrcholila a teď má každý z nás právo na trochu soukromí - ale zase dost na to, aby dala najevo, že jí ještě patřím, že máme něco společného, externě i uvnitř.

Udělala to, stejně jako už mnohokrát; věděl jsem, že to udělá. Do koupelny nešla, snad ten ručník: nezkoumal jsem to, raději jsem svíral víčka v drobounké křeči. Cítil jsem, jak se kolem mě natáhla: bylo to ramenem a klouby prstů na pravé ruce. Neodpověděl jsem, nereagoval: naštěstí nevyžadovala protiúčast.

Najednou jsem dostal strašnou chuť na cigaretu. Jen jednu. Jen jedna malá, klidně slabá nebo naopak bez filtru kdyby byla po ruce, přál jsem si zoufale. Jenže ta nejbližší je v předsiní v náprsní kapse starého zděděného kabátu, to jsem věděl určitě. A tam se mi nechtělo; vlastně jsem ani nemohl, nechtěl-li jsem narušit posvátnou krávu divně tradovaného postsexuálního klidu ložnice. A tak jsem se snažil myslet na něco jiného, úplně jiného: z jiné doby, místa, způsobu...

Dařilo se mi to, usínal jsem. Sám jsem to nezpozoroval - ostatně byl to rušný den - a i ona byla naštěstí klidná. Miluju tenhle stav, kdy člověk ještě nespí, ale už se mu nechce vracet do reality; když je na cestě do snu, ale ještě se drápkem škrábe do boku, aby neztratil vědomí - teď nechci umřít. Vždycky, když se mi podařilo tuhle chvíli navodit (a nebylo to zase tak často), přál jsem si, aby se protahovala a protahovala; klidně bych ji vyměnil za polovinu své dovolené. Za celou.

Nejprve jsem si představil sám sebe. Někde, nepřesné určení. Někdy v noci. Anebo snad jen ve

tmě. V jednu chvíli jsem se cítil jak sova - roztáhl jsem křídla, potichu plachtil mezi nočními stromy, sledoval běžící postavu pod sebou. Svou postavu, prchající pod vlastními/sovími křídly dál a dál. Pak se na okamžik vrátilo moje technické myšlení a došlo mi, že sova je jen reinkarnovaný kameraman, hříčka techniky, která mě snímá ze vzduchu. Mě - běžícího ve snu; utíkal jsem a věděl, že mě někdo pronásleduje. Pár mužů. Snad. V černém - anebo v Plášti Noci. Měli zbraně, pušky. Snad. Sám jsem držel něco v ruce. Utíkal jsem v tom snu a logika smrti/pán zasnění mi říkal, že ten honěný nejsem já sám. Tušil jsem to: spadl jsem doprostřed děje, snažil jsem se usnout příliš rychle a tohle je jiný příběh: můj dnešní sen měl přijít až po odeznění titulků. Ale zoufale se mi nechtělo vracet se k našim tělům, vstávat, i když to vlastně znamenalo jen otevřít oči. Raději než udělat tohle, vtrhl jsem do cizího snu, který se mi odehrával v promítacím sálu zatmění mozku, promítl se do temné postavy s nejasnou minulostí a úkolem a rozhodl se hrát její roli, roli běžce s kanónem v ruce.

Utíkal jsem, skočil přes nějaký příkop - napadlo mě, že takové příkopy ve skutečnosti neexistují: dlouhý přímočarý vryp na tváři Země, vyplněný ostny - takové příkopy jsou jen ve snech a filmech. Ale byl tam a na mojí noze zanechaly jeho trny ostré a bolestivé škrábance; cár kůže, který sjel po lýtku dolů, mě zneklidnil a přinutil zvednout pistoli blíže k očím, zpomalit a zkontrolovat zásobník. Jeden - nejméně jeden náboj na mě civěl z komory. V tom snu, v tom cizím scénáři mi blesklo hlavou, že bude pro mě: přinejhorším. Uviděl jsem několik stromů, byly jak obrovské pokroucené lžice v jemném mechu, a v realitě svého druhého já jsem se usmál: dál už nepoběžím.

„Kdys to dělal poprvé?“

Ta otázka byla hlasitá, přišla zvenku a agresivně se promítlá i do mého snu. Klečel jsem mezi stromy, před sebou několik nábojů, které jsem našel v kapse, pistoli zaklesnutou o spodní větev, aby při střelbě necukala. Čekal jsem; slyšel dupot a sípot těch za sebou, běželi mi přímo do rány. Vůbec jsem si neuvědomoval smysl dotazu, ale jeho intenzita mnou proběhla, prošla a probila se celým tělem, spálila moje nervy jak kulový blesk a trhnutím mi otevřela oči.

„Cože?“

„Ptám se, kdy jsi to dělal poprvé...?!“

„Cože,“ pořád jsem nedokázal uvěřit svému vjemu.

„Cože, cože: seš hluchej? Ptám se, kdy jsi to

nějaký holce poprvé udělal?" Po chvílce ticha dodala: „Nebo ona tobě?“

„Doprdele, co je to za otázku?“

Nadzdvihla se na posteli, tělo podepřené loktem a tím pohybem mě přinutila pootočit hlavou a pohlédnout na ni: viděl jsem, že má nepřírozenou polohou zdeformovaná ňadra a na kůži se jí dělají záhyby. V duchu jsem se otrásl - asi vnitřní křeč po přechodu ze sna zpět. Pořád jsem ještě nevěřil, že mi opravdu kladla takovou otázku. Kvůli tomuhle, kvůli takové ptákovině mě vytrhla ze snění.

V jediném okamžiku jsem celý ztuhl, tělesná teplota zmizela pod postelí. Znovu jsem se otrásl, tentokrát celým tělem. Snad si toho všimla, nedala na sobě nic znát. Zavřel jsem oči a snažil se vrátit zpět, ke stromům, ke své číhající osmatřicítky (nebo co to bylo za ráži), k přibližujícímu se konfliktu. Pomalu, říkal jsem si, neuspěchej to.

„Hej, nespi!“ Zatřásla mým ramenem.

Viděl jsem stromy, příkop, z mlhy se vynořující postavy.

„Tak co bude, slyšíš? Tak se nestyd.“

„Doprdele!!!“ Zařval jsem a prudce se posadil.

Neznámí s sebou trhli. Někteří z nich okamžitě padli k zemi, jeden odskočil na stranu a dva bez míření vystřelili.

Zavřel jsem oči: cítil jsem krev prýšící z boku; něco jiného, valícího se po vnitřní straně stehén. Zmáčkli jsem spoušť, kulka prorazila listoví a odletěla ke hvězdám.

Zasípal jsem; posadila se, peřinu si vytáhla nad prsa a udiveně, polekaně se na mě podívala.

Ještě jednou jsem vystřelil, tentokrát klopil hlaveň níž. Vedle jednoho ležícího muže vyskočila sprška hlíny. Zapotácel jsem se a musel opřít o strom, pistole ztěžkla tak, že jsem spustil paži podél těla a jen s námahou zbraň udržel v dlaní. Střely, které nebyly moje; horké, zatímco krev skoro studila.

Odešli.

„Doprdele,“ zachroptěl jsem potřetí. Klekl si na posteli a vrazil jí facku: s bolestným výkřikem se zhroutila na postel a přetáhla si oranžově povlečenou peřinu přes hlavu.

Poslední pokus: pod víčky jen tma. Ani ty stromy už nebylo vidět.

Nevšímal jsem si zvuků zpod duchny, odešel do předsíně a zapálil si Marlboro. Lightku.

(pozn. na přání autora zachováváme psaní ú místo ů)

LÉVINASOVA ETIKA ODPOVĚDNOSTI K DRUHÉMU

(2. část)

Jiří Hrabal

Kořeny Lévinasova myšlení

U kteréhokoli badatele můžeme určit jistá východiska, metody či konkrétní osobnosti, které do značné míry ovlivnily a formovaly jeho způsob a předmět uvažování. Pokud je však chceme všechny explicitně vyjmenovat, nutně se utopíme v margináliích. Proto je vždy nutná určitá redukce na ty nejzásadnější. Domnívám se, že Lévinasovo myšlení stojí na třech základních pilířích: judaismu, fenomenologii a dialogickém myšlení zejména Franze Rosenzweiga. Samozřejmě nelze opomenout Lévinasovu znalost Descarta, Kanta, Hegela či dalších filosoficky určujících osobností, vůči některým z nich a některým aspektům jejich myšlení se Lévinas vymezil třeba i negativně, což ovšem mělo pozitivní vliv na konstituování jeho etického konceptu.

Lévinasova filosofie je neodmyslitelně prostoupena hebrejskou tradicí, její nedůvěrou k pojmu a teorii. Lévinas se snaží vnést do řeckého pojmového myšlení závan svědectví židovských proroků, řeckou zaujatost pro totalitu bytí kompenzovat touhou po Jiném. Často cituje dlouhé pasáže ze starých židovských textů, ba často svá pojednání staví pouze na komentáři k nim.

K základnímu rysu hebrejského myšlení patří nepředmětné pojetí Boha. Slova Desatera praví: „nezobrazíš si Boha“ (Ex 20.4.). O Bohu člověk nemůže mít žádnou představu, není něčím, co se dá lidským myšlením zachytit. Hebrejské pojetí směřuje k víře bez předmětu a stejně tak Lévinasovo.

Lévinasova etika postavená na odpovědnosti k Druhému není loajální k západní kantovské tradici. Kantova

idea odpovědnosti je omezena jen na izolovaný subjekt, na odpovědnost za sebe, za svou volbu a čin. Ačkoli jsem odpovědný před Druhým, je tomu tak jen v mezích mé vlastní svobody. Hebrejské myšlení, a v souladu s ním i Lévinas, má již ve své etymologii zakódováno příbuzenství mezi slovy *acharajut*, tzn. odpovědnost, a *acher*, tj. ideou odlišného (Chalierová 1993). Lévinas ve shodě s talmudistickou tradicí předložil odpovědnost k Druhému před svobodu pojímanou jakožto autonomie. Člověk je za ostatní nekonečně odpovědný, aniž se táže po jejich vztahu k němu. Vyvolenost židovského národa tedy podle Lévinase nelze interpretovat jako nějakou výlučnost či elitářskou svrchovanost, nýbrž jako vědomí osobního ručitelství za druhého. Ne nadarmo Lévinas uvádí svou knihu *Jinak než být* mottem: „Za jeho krev budu volat k odpovědnosti tebe“ (Ez 3. 20.).

Zdůrazňovat podobnosti s fenomenologií považují téměř za zbytečné a především za dostatečně zjevné. Vždyť s fenomenologickou tradicí (zejména s Heideggerem) spojuje Lévinase výrazně už užívání heideggerovské terminologie a metoda práce, což lze nejlépe dokumentovat na jeho analýzách toho, co nazývá *il y a* („ono je“), které Lévinas nejdůsledněji rozvedl v knihách *Existence a ten, kdo existuje* a *Čas a jiné*. Ač by se však Lévinasovo „ono je“ mohlo zdát shodným či alespoň podobným s Heideggerovým „es gibt“, není tomu tak. „Es gibt“, ve smyslu, jak jej užívá Heidegger a dokonce i Apollinaire, znamená štědrost, radost z existování, kdežto u Lévinase je něčím neosobním, něčím mezi bytím a nicotou, „vyloučeným třetím“; poeticky jej popisuje jako „šumící ticho“. Z tohoto děsivého „ono je“ se lze vymknout jedině sesazením svrchovaného *já*, navázáním vztahu k Druhému, který však nebude mít povahu lásky, ale odpovědnosti. Přijetím odpovědnosti za Druhého se lze vyprostit z onoho ne-

smyslného a anonymního *šumu bytí*, osvobodit se z „ono je“.

Navíc Lévinas svou zaujatost fenomenologií, zpočátku zejména filosofií „otce“ fenomenologie Edmunda Husserla, prokázal i tím, že svou knihou *La théorie de l'intuition dans la phénoménologie de Husserl* vydanou roku 1930 a mnohými překlady vlastně obeznámil Francii s Husserlovou fenomenologií. Pozitivní vliv Husserla na Emmanuela Lévinase se však odehrál především díky Husserlovým rannějším spisům, zejména díky *Logickým zkoumáním*. S Lévinasovým pochopením se Husserl již nemohl setkat, jakmile začal ve svém bádání usilovat o tzv. zření podstat (*Wesenschau*), jakmile si husserlovská fenomenologie vědomí začala utvářet nároky na přímé a bezprostřední uchopení významu a rovněž Husserlovo pojetí intencionality, která dochází naplnění ve svém předmětu, nemohlo koincidovat s Lévinasovým pojetím vztahu k jinému jako neintencionální vztáženosti obou členů vztahu, jejichž separace není tímto vztahem narušena.

Vliv Martina Heideggera (zejména jeho spisu *Sein und Zeit*) na Lévinase narůstá ruku v ruce s oslabováním Husserlova vlivu. Pro náš záměr bude však produktivnější, všimneme-li si spíše než podobností mezi myšlením Heideggera a Lévinase jejich zásadních rozdílů, které budou mít důsledky pro Lévinasův etický koncept.

Heideggerovská ontologie, která preferuje vztah k bytí nad vztahem k jsoucímu se podle Lévinase stává filosofií moci. Bytí jsoucího je u Heideggera předurčeno být médiem pravdy. Jedinec se však nemůže vyvázat ze společenských vztahů, které předcházejí a řídí pochopení bytí. Heideggerův ontologický „imperialismus“, jak jej Lévinas nazývá, vyžadující onen horizont pravdy, jenž náleží svobodě, odmítá závazky vůči Druhému, vůči jsoucímu *par excellence*, a potvrzuje tak prvenství svobody nad spravedlností a etikou. Co však znamená heideggerovská svoboda? Znamená

svobodnou volbu? Lévinas ji popsal takto: „...stát na svém proti jinému, nehledě na vztah k jinému zajistit svébytnost nějakého já“. Tato ontologie bez mravnosti pak ve svých důsledcích vede do „nenásilné totality, aniž by se obrnila proti násilí, z něhož tato nenásilnost žije“. Člověk tedy nehospodaří se svobodou, nýbrž svoboda s člověkem. Heidegger tedy podle Lévinase ulpěl, přes veškeré výtky (zapomenutost na bytí, směřování k technické moci apod.), na západní filosofické tradici, která předpokládá pohyb uvnitř Téhož před závazkem k Druhému. Ontologie (jakožto obejmutí bytí) nesmí vládnout nad vztahem k Druhému.

Snad můžeme říci, aniž bychom pochybili, že Lévinas je prvním fenomenologem, který založil svou filosofii eticky.

K inspiraci myšlením Franze Rosenzweiga se Lévinas explicitně přihlásil v úvodu *Totality a nekonečna*, kde napsal, že Rosenzweigova *Hvězda vykoupení* je v jeho díle přítomna tak často, že nemá smysl, aby ji citoval.

U Franze Rosenzweiga se Lévinas poprvé setkal s radikální kritikou myšlenky totality zamýšlenou vlastně jako polemiku s Hegelem. Rosenzweig vytýká dosavadní západní filosofii, že neoprávněně převáděla vše na Jednotu, aniž by respektovala individuální diference, které se v násilné Jednotě ztrácejí. Předpokládá oddělenost bytí člověka, světa a boha a jejich vzájemnou nepřevoditelnost, kterou je třeba vštípit do základní ontologické konstrukce. Z oddělenosti bytí pak Rosenzweig vyvozuje pojetí pravdy, která je vždy „pravdou pro někoho“; je tudíž mnohotvárná a spíše než aby byla tím, co „je“ pravé, je tím, co se jako pravé chce „osvědčit“. Na pojmu „osvědčení“ pravdy pak žádá vybudovat novou teorii poznání.

(pokračování příště)

ŽENA V KRAJINÁCH IVANA WERNISCHE

Barbora Nemetz

V textech Ivana Wernische je žena zcela ojedinělou postavou, jejíž obraz na pozadí krajin zřetelně vystupuje. Je velice zvláštní, jak nám ji autor popisuje. Dává jí všechny možné podoby, ale nikdy to není obyčejná, normální žena v pozitivním slova smyslu. Je jakousi osudovou ránou, před kterou je potřeba se bránit.

Wernisch ji kdesi mezi řádky potkal, a jedinou obranou proti ní byla obřadná vražda v textu. Proto bylo třeba vymyslet důvod, najít vladaře či boha, který takovou oběť přijme. I její obraz musel být přemalován, do holky se špičatými koleny, je potřeba sladce jí zpívat, aby se našlo její slabé místo, kvůli kterému ji pak nazve ničemnicí a nevěrnicí, připodobnit ji sochám a zvířatům, aby smrt byla řádně mystická.

Na jistou dobu je to řešení účinné. Ale jen na jistou dobu. Textoví mrtví se vracejí častěji než ti skuteční a jejich prolínání s živými se vyznačuje obuzujícím zpěvem, touhou zničit. Pokus o další obranu je tedy novým přepisováním podob, z femme se stává medvěd, děvka, věc.

Wernisch se vždycky bál přemíry poetična. Snad jen kdesi v paleolitu jeho světa jsme mohli potkat děvčátko v rozpuku mládí a krásy, plné citu a dychtivosti po nových věcech, dívku, která je jednou z pampelišek, rozkvetlá. Když „ze světlíku čiší,“ když se oknem prodírá vítr a obléká ji do záclon, chvěje se zimou a touhou „přijď k nám“ (*O Neapoli, Kam letí nebe*). Wernisch se ještě umí podívat na svět jejíma očima, dokáže se přiblížit její naivitě. Dokáže jí darovat milou metaforu, a v odpověď se mu dostává zdrobnělinek. Co na tom, že je nezachytitelná a chodí se s ní hezky akorát do kavárny. Ještě stojí za to hledat slovník, v němž se nalézají to

správné slovo, snad slovo láska?

To, co se na začátku sbírky **Těšení** zdá být pokračováním touhy přiblížit se a porozumět, je jen vábením do sítí. Chce si ji přivlastnit, flauta Helena nikdy nevypluje na moře, bude bez užitku odpočívat v lešení, uvězněná v přístavu. Když o ní teď hovoří, promítá se mu do slov druhá metaforika, metaforika brutálnější:

*k Bereničině kštici se chceme
přitulit*

*a chytit a zajmout
(Jižní ryba, Těšení)*

Svémi nečekanými kontrastními obrazy vytváří tajemnou atmosféru. Jezerní holka je spojována s úzkostí a zoufáním, z děvčátka se stává přízrak, siréna, bludička, do jejíchž sítí padnouti nebezpečno. V koutku srdce snad touží ještě po přiblížení, ale slovo hodná zahrnuje tolika ne-dobrymi věcmi, že toto jedno slovíčko nepřeteme. V jakémsi podivném kultu neznámého boha, který vládne jeho zahradám, ji chce obětovat, podřezat místo berana, kterého odnesl vlk. Jeho krátký a intenzivní zpěv na lásku je jenom šálením, aby si ji udobřil, protože od ní odchází do svých zahrad a nepustí ji tam, protože je zlá:

*má bílá paní bílá víla
elfy a skřítky bije
je na ně zlá
(Čarování, Těšení)*

Tento fakt jako by ospravedlňoval požadavek krutovládce, který v **Zimohrádku** touží po hlavě veselé Jezábel.

Snad aby ji uchránil před zákonem, který sám vytyčil, nechává Wernisch zdánlivě přeměnit role, jako by ona byla chlapec, ta, která nesmí mít koně se ženským sedlem, ta, která uvádí do tajů lásky. Ale vzápětí ji za to odsuzuje, je z ní nevěrnice, dáma, která si ho vzala, najala pokoj, oblékla ho za svého... jak se takovým dámám říká? Ničemnice, není ze šťastných, není jí dovoleno vstoupit, není tou vyvolenou. Ničemnice, která je příbuzná s vrana mi, která má „*obličej /jako vyřezávaný z rohu obludy*“, ničemnice, jejíž se-

stra si hřebelcuje vlasy, ničemnice, která má v sobě cosi živočišného. Ničemnice, která se až podezřele často pohybuje kolem vody.

V **Dutém břehu** už tedy bydlí dívka utonulá. Dlouho, předlouho ležela v rákosí a má nakousnutá ústa, vlasy jí puchří, co s takovou? Proto jí také může slibovat tak nepříjemné věci jako krysy a mouchy, a neodpustí si provokativní „miláčku“, které přece mrtvolkám nemá cenu říkat. O Pelagiji, která se objevuje v jednom dlouhém snu, také není jisté, zda je rodu lidského, každopádně jí určitě nesluší, když se přetrhne v prsou. A to už se vrací paní, paní z červolože, paní ze hřbitova, pod kápí má niněru a kost, brnká a obluzuje, je to přízrak, který zavede do bažin a nechá utonout. Když se ve Stínovém divadle mihne osoba ženského rodu, která by mohla být živá, z masa a kostí, je to milá, která sedí u díže s těstem a mlaská. Ale i z té živé je v **Loutkách** děvenka poskvrněná, která si zaslouží trest. Ženy, které se objevují v ruských příbězích, jsou pouhá jména, autor o nich neříká nic, používá je jenom jako předměty, kterými ten starobylý svět zaplňuje, aby mu dodal správnou atmosféru.

V samizdatových sbírkách se žena stává krvežíznivým stvořením, které se uplatní jako výčepní či jako děvka (děvek je zde však nepoměrně více) nebo jako předmět, který lze vlastnit, využívat, zneužívat, případně osedlat, vyhnat či zabít, pokud nemá ty správné kvality (neumí vařit kaši).

Ve sbírce **Cesta do Aščabadu** už se ženy nevyskytují skoro vůbec, svět vojáků je světem mužským, jen několik zvědavých žen se přiblíží k vojenskému táboru. Že by konečně Wernisch dokázal to, o co se tak dlouho pokoušel? Vypsát ženu ze svého světa:

„a na smrt jsem myslel, abych nemyslel na lásku“

(V zimních lesích u Volchova, Cesta do Aščabadu)

V L A D I M Í R T Ě R E C H

Sníh

Sníh

Sníh

Sníh

Sníh

Z nebe padá sníh

Už jsem tě neviděl hodně dlouho

Na okně mi uschl oblíbený kaktus

Už jsem ho velmi dlouho nezaléval

Kdybych tě raději nepotkal

Odjel mužik na Sever

Sehnat prachy

Ale tam v tajze zlý medvěd

Utrhnul mu ruku

Mužik se vrátil domů

Bez peněz, bez ruky

A tam zlá žena

Utrhla mu hlavu

Vidíte – to byl osud mužika

V tajze medvědi

Doma žena

V L A D I M Í R L I T V I N O V

Bože!

Dovol mi dožít do konce této zimy

čas, rozpust' za oknem zamrzající
rtuť.

Přítelkyně moudrosti – noc mi bez
slunce bude svítit.

Bože!

Dovol mi dožít do jara.

z ruštiny -pak-

Sidžo XXX

Listí propouští světlo
až na kořeny stromů

Měl jsi jít dávno domů
ale když k tobě slétlo

duhově mrtvé křídlo muší
dostalo slovo POCIT duši

Sidžo XXXII

Bolí mě život
Stromy na stráni

Opadávání
Něco bylo

Něco bude...
Listí všude

Sidžo XXXVII

V zahrádkách za městem snad
rajská jablíčka zrají

Jak velké kapky tmy tam vyrůstají
i trsy rybízů Ale tam končí sad

Začíná pole kde jsem sotva kdy byl
a radost mám že jsem

Sidžo XXXIX

Podzim podepsal listí
Pár stránek si vzal s sebou

Rybník už břehy zebou
že ledem si je jistí

slabším než papír Nezřetelný pád
ryb klesajících spát

Sidžo XLI

Nebe se stočilo nad poštolkami
čeří jim perutě

Střídmě a nehnutě
stojí tu hory samy

Tak jako ony nechce se mi být
V hladině přítel je Až budu pít

Sidžo XLIII

Všechno se časem zají
Srdce krví Život věrností

Ptáci mlčením Noci bdělostí
I tak se mnozí ptají

O čem pak budou pověsti?
Leda o těžkostech cesty

Mirek Urubek

Visím tady už hezkou chvíli a nic. Prostě nic se neděje. Pravda, provaz trochu drhne (příště vyzkouším jinou značku, jestliže se dožiju), ale jinak pohoda. Lidé procházejí kolem a občas si někdo všimne. Jako například ráno. Nějaký ospalý tatínek táhl svého potomka do školky. „Tatínku, támhle se někdo houpe. Pojďme taky,“ žadonil u svého otce o hru synáček. Tatínek, aniž by se ohlédl, zavrčel na svého dědice něco jako: „Ve školce se můžeš houpat celý den“.

Teď dopoledne je už kolem mne celkem pěkný hlouček zvědavců. O něčem mezi sebou vzrušeně diskutují. Jakási stará paní si roztáhla svačinku a začala svými erárními zoubky chroupat rohlíky. Přišel dokonce nějaký fotograf a požádal mne, zda by si nemohl udělat foto. Neříkám nic. Těžko se mi něco říká, když mám kolem krku zadrhnutou smyčku.

Vůbec jsem si to představoval úplně jinak. Něco jako na způsob tmy, nebo něco takového a zatím si mě tady někdo fotí... „Fotky vám pošlu,“ volá na mě při odchodu.

Shluku kolem si všiml nějaký příslušník. „Občanský průkaz pane,“ mračí se orgán. Snažím se pokrčit rameny, ale moc mi to nejde.

„Má na to povolení?“ ptá se nějaká slečna v kostýmku (zřejmě pracovnice finančního úřadu). „Tak můžete se mi nějak prokázat?“ doráží znovu příslušník.

„Puste mě, jsem lékař,“ volá muž v obleku a dere se přímo pode mě. „U které jste pojišťovny?“ naléhá Mudr.

„Neumíte mluvit?“ Příslušník začíná ztrácet trpělivost. Je stejně zajímavé, jak naši příslušníci mají slabé nervy (přitom prý dělají velmi složité psychologické testy), zřejmě je to podmínkou přijetí.

„Já ti takovou jednu stříhnu, že uvidíš,“ skřehotá nějaká stařena a dloubá do mne svou opotřebovanou hůlkou. „Okamžitě slez, nebo ti pomůžu,“ jektá holými dásněmi a slina ji kane na levnou bižuterii.

„To je teda prouda,“ prohodí někdo

z hloučku teenagerů. „Musíme to dnes taky oprudit,“ volá ze stejného koutu další hlas a je slyšet cinkot prázdných lahví.

„Špatný příklad je též příkladem,“ deklamuje důstojným hlasem penzionovaný pedagog a odchází.

Nyní ke mě přistupuje nějaký pán v černém. „Mohl bych vás požádat o laskavost?“ ptá se vážným hlasem s podtónem hlubokého soucítění. Snažím se přikývnout, i když mi už trne za krkem. Asi pochopil. „Jsem zřízenec pohřební služby. Mohla by se naše firma v případě vašeho očekávaného skonu ujmout vašich ostatků?“ Snažím se na něj usmát coby důkaz mého souhlasu. Je mi totiž celkem jedno, kterému hrobníkovi stojím na lopatě.

Muž se smutnýma očima děkuje a sbírá několik důkazných podpisů, prý kvůli konkurenci.

Začíná se pomalu stmívat. Lidé se rozcházejí a nějaká slečna mi dokonce zamávala a povzbudivě se na mě usmála... Opět jsem sám.

Přichází noční hlídač. „Pane, nezlobte se prosím, ale musím vás sundat. Mějte ohled. To víte, povinnost,“ říká. Zkouším něco říct. Zřejmě to zní dost hloupě. Zřízenec se na mě soucitně dívá a říká: „Zkuste to zítra. Třeba budete mít víc štěstí.“

J A K U B C H R O B Á K

TICHO, TMA, ŽENA

Bojím se mávnout
křídlem víček
ať ticho neporuší let.

Je toto život?
Je toto svět?

Pohnout těmi křídly.
Zvědět:
toto je život
toto je svět

P A V E L K O T R L A

Dívám se jak z krajiny mých snů
Zvolna ubývají slova

Pozoruji mezery
Nespojitý svět

Je neodbytné
A den ode dne těžší
Černobílé břemeno

Kdybych uhořel ve svém snu
Zbyl by ze mne popel
Malá hromádka
Na zemi
Vedle knih
Šedý závan prachu
Kdybych uhořel ve tvém snu
Nezbylo by nic

Usínám propocený a unavený
S mokrým psem a Don Quijotem pod
hlavou
Trochu studí mne do dlaní kov meče
V tom vlezlém mrazu
Ani oheň z bukového dřeva moc nehřeje
A je pozdě
Na spánek i hrdinské činy z čítanek

Vypreparovanou nocí
Plave naznak slunce
Co si v ní vymyslím
To si také prožiju

TY ĎÁBELSKÉ OČI STARCŮ

Martin Bret

Václav Černý, Ivan Jelínek, Ivan Diviš, Zdeněk Urbánek... Mužové silní a stateční a ve všech směrech výrazní, takřka výjimeční. Jen těžko si lze představit českou romanistiku bez Václava Černého, českou poezii bez Jelínka a Diviše, českého Shakespeara a české divadelnictví bez Urbánka. A přece. S posledními texty těchto osobností (i s posledními texty Václava Černého uveřejňovanými in memoriam) vstupuje na stránky převážně literárních časopisů prapodivný duch deprimující skepse. A protože to není skepse metodická, tlačí čtenáře do tíživých krajin, kde se zpočátku boty obalují blátem, krok znejistí a tělo se postupně začíná potápět v dusivém sebeodevzdávání. Konec je na dohled.

Zatímco vedou tito mužové suverénně kvalifikovaný diskurs o čase jako principiální kategorii v literatuře, protne-li čas jejich individuální osudy v kontextu každodennosti s reálnými lidmi a jejich starostmi, s jejich dějinnými břemeny, s reálnými knihami i reálnými omyly v oblasti politické, společenské i kulturní, stahují se do více či méně ex post utvářených duchovních krystalických struktur, ve kterých není místo pro toleranci, nadhled a pokoru. I perspektiva tohoto světa je prabídná. Vize a systémy se hroutí, chybí záchytné body, s rozpadem hodnot mizí i možnost upnout se k potřebnému transcendentnu. Rozmanité etické konstrukce jsou ozařovány blikavým světlem vlastní skutečností ospravedlňovaných pravd. Kontury společnosti se rozplývají, osobnosti už nejsou osobnostmi, jsou mediálně rozměňovány a čas je nespojitý.

Proč jsou oči starců upřeny někam nad obzor a proč je tento pohled z opačné strany zřítelnic neustále zaplavován temnými vlnami? Je na to těžké odpovědět. Pravda je, že proměna našeho světa v posledním desetiletí je natolik zásadní, že jí nezůstává ušetřen ani intelektuál po celý život vědomě či nevědomě budující vlastní konzistentní svět. Také díky svě-

tu intelektuála vystoupala vzhůru svoboda a v osvobodivém Delacroixově gestu ironicky přehlédla duchovní pole nám tak drahé. Zrelativizovala mnohé, mezi tím i práci a někdejší výsadní postavení intelektuála. Za jistých okolností se intelektuál může stát mediální příšerou, za jiných pak trapným anachronismem. Má-li to být jinak, je třeba přijít s novým druhem odvahy a statečnosti. Znovu se odhodlat přistoupit k realitě jako mysteriózní záležitosti, tentokrát s vyloučením jakýchkoliv tendencí k jejímu spoutávání, znovu v ní nalézt nádherný motiv pro plnohodnotný život člověka a otevřené, dialogické umění. Možná znovu najít odvahu odhlédnout při složité reflexi současného světa od pokusů jeho myšlenkového strukturování v komplikovaných a sebevědomých vazbách na osobní, individuální vnímání a zaujatě interpretovanou osobní zkušenost a na vlastní zjitřenou senzibilitu vyvolanou přesvědčením, že dějiny světa procházejí právě naší kuchyní. Možná najít odvahu říci s Janem Skácelem: Lety jsem zmoudřel. Co je moudrost – nevím.

INTIMNÍ ZPRÁVA O STAVU SVĚTA

*„...každý z nás má nějakého toho svojho Fedora...“
/deň za dňom, str. 88/*

Veškeré úvahy o existenci tzv. ženské literatury obvykle končí zarputilým obhajováním na straně jedné a jednohlasným zamítnutím na druhé straně. Texty Etely Farkašové rozhodně nepatří k těm, které by zaoblovaly ostré hrany protichůdných názorů. Naopak jejich programová jednoznačnost je podporována autorčinou vědeckou činností v oblasti feministické filozofie.

Etela Farkašová ve stylizovaném deníkovém záznamu **deň za dňom** /1997/ nijak výrazně nevybočuje z tematických dominant, které můžeme vysledovat v tvorbě těch autorek, jež usilují o terminologizaci tzv. ženské literatury. Naštěstí problematické téma rodinného života

a mezilidských (respektive mezipartner-
ských) vztahů je oslabováno matčinými
(sebe)reflektivními úvahami o mentálně
postiženém synovi.

Výlučně ženskou optikou (vnímání
času jako před a po narození Fedora; vý-
čitky vůči manželově touze po rozkoši,
namísto prožitku utrpení...) se prolínají
filozofující záznamy o odlišnosti Fedoro-
va vnitřního světa. Autorčina erudova-
nost dovoluje prožívat Fedora jako kru-
hové nekonečno, tomu je podřízena mo-
tivická (neustále se opakující Fedorovo
čekání na matku, Fedorovy hry, dialogy
s matkou...) i výrazová stránka textu. Pří-
běh totiž nezačíná ani nekončí: v úvodu
a závěru knihy se objevuje cyklický leit-
motiv Fedorova čekání na matku; a čár-
ka na jejím konci zase naznačuje pokračování (vlastně nekonečné opakování).
Proto ani plynoucí dny nejsou usouvztaž-
něny v konkrétním čase.

Matčino závěrečné poznání vlastní
dvojidentity „Ja-s- Fedorom“ ústí nejen
v nalezení sama sebe, ale skrze Fedora
i v poznání okolního světa: „...chorý Fe-
dor v inak chorom svete, chorý svet
a môj na iný spôsob chorý syn...“ /str.
45/. Rovněž podřízením vlastní lékařské
kariéry rodinnému životu se autorka při-
bližuje feministickým východiskům. Ani
tato intimní zpráva z chorého světa - přes
svoji nespornou schopnost zjemňovat za-
vedená schémata - však nemůže pře-
svědčit čtenáře o nemožném: o existen-
ci jakéhosi univerzálního ženského pohle-
du na svět.

Jana Pátková

„NECHALS NÁS SÁMOTNÉ, BOŽE?“

Je sice klíčová otázka druhé básnic-
ké knížky Pavla Kolmačky **Viděl jsi, že
jsi** (Petrov, Brno 1998). Ale!

Ta otázka přichází v krajině, v kraji-
ně z tohoto světa: cestou mezi poli, stej-
ně jako po milování.

Odpověď nikdy není jednoznačná:

Jsou chvíle, kdy (jako by): „ticho, co
rozléhá se / nad domem, nebylo drtivé.“
(str. 13). To jsou okamžiky, kdy je dáno

zapomínat. Často se tak děje za pomoci malého Tobiáše. Obecně: dítěte, pokračování života.

Jindy ale: „Vítr, pojednou tak chladný, / rve za ploty igelitové chýše,“ (str. 30). To zas, je-li lyrický subjekt sám, když: „V noci se budím, / bojím se, že umřu.“ (str. 10).

Kolmačková poezie totiž není jen otázkou po situaci člověka vzhledem k Bohu, je daleko spíše shlukem zastávek a zastavení, přičemž nejde jen o člověka. Krajina sama, obzory, staré studně, stejně jako cesty, nádraží, to všechno jsou JEVY tak nabitě významy, že jsou schopny zobrazit ... život.

Proto se blázen může stát vtělením Boha (Ezechiel v parku), stejně jako může být: „snad věčností, snad peklem uhra nut.“ (str. 17)

Proto může Kolmačka psát tříveršové básně stejně jako epické, několikastránkové celky a přitom nepřidávat nic, co by bylo navíc. Protože „filtr“ je uvnitř, nic tu není jen tak, protože platí.

*„Byls očitým svědkem, jak kdovíkam
shrbený kráčíš podle světél vsí.*

*V lijáku, daleko, na dohled rána, sám,
vrhal jsi stín, a tedy viděl jsi, že jsi.“*

(str. 87)

A toho je nám velmi třeba, alespoň v poezii.

Jakub Chrobák

LIBRI 98

Již několik let v hanácké metropoli každoročně probíhá knižní veletrh LIBRI. Každý, kdo jej pravidelně navštěvuje, musí cítit, že se stává svědkem jeho postupného úpadku. Původní idea představit jednotlivá nakladatelství a jejich produkci, jak se zdá, vzala definitivně za své (nemluvě o tom, že periodicita konání veletrhu byla kdysi dvojnásobná). Kde je někdejší půvabná rozmanitost malých stánků tlačících se tělo na tělo, kde jsou vlasaté máničky z Volvox Globator či nerudný nakladatel-filosof Petr Rezek? Letošní LIBRI (22. – 24. října) postrádaly hrdost stavu nakladatelského. Krčila se kdesi pod tíhou prázdného prostoru. Veškeren-

stvu (rozuměj olomouckému výstavišti) vládl obrovský všepozřivší „megastánek-otesánek“ zvaný Kolportér (tedy distribuce), v jehož útrobách se vedle sebe těsnaly: Torst, Host, Argo, Petrov, Dauphin, Atlantis a další a další. Jen pár nakladatelství si zachovalo autonomii (Votobia, Mladá fronta...) a víru (Karmelitánské nakladatelství, Vyšehrad,...). U olomouckého parku tak aspoň na tři dny vyrostlo knihkupectví, jež srovnávat se velikostí mohlo s tím, k němuž svatý Václav na koni cválá...

Proč by jezdil Mohammed (knihkupec) k hoře (nakladateli), když hora nestojí, kde má stát? Knihkupci už tolik nejezdí. Ani od Malinů nikdo nebyl. A proč by, když distribuce dosáhne svými chapadly až do krajů tak zapadlých, jakým Valašsko je?

Kdysi se nakladatelé snažili dovést do Olomouce knihu ještě teplou, novinku přímo z tiskařských strojů. Knihkupcům se oko rozjasnilo, čtenářům kapsa zchudla, nakladatelům dmula se hrud... Zašlé časy. Nuž, prostý čtenář ušetřil, neb nakladatel mu nic nového nenabídl a z ceny starého příliš neslevil, zadarmo poslední tři čísla Literárních novin pobral, by své okázalé kulturnosti dostál, alespoň kávu vypil, když už vstupné zaplatil, halasně si zahartusil a šel...

Dost však naříkání! Návštěvníkům se pořadatel za jejich přítomnost odvděčil jinak. Bohatý doprovodný program uspořádal. Mimo jiné: představil charismatického šéfredaktora prestižních polských novin Gazeta Wyborcza Adama Michnika a ten svou knihu Sókratův stín. Kavárna A.F.F.A. si připravila vystoupení hudební i poetické. Moderátor Lubomír Machala slovenské nakladatele a spisovatele (samí příjemní lidé to byli) přivítal, jak tradice již velí, a dal tak posluchačům nahlédnout za hranice českého literárního mikrosvěta do mikrosvěta jiného. Ambiciózně znělo téma další besedy: „Kultura v médiích a média v kultuře“. V roli mudrlantů byli paní Kantůrková, zlobivý Martin C. Putna (moc nemluvil, jen se vědoucně(?) usmíval), nepovedený literát Fendrych, pan šéfredaktor Literárních novin Karfík a jiní. Kdo si myslí, že jejich řeči byly plané, neplete se. V aule univerzity

se pak odehrála beseda toho dne poslední na téma politické. O střední Evropě mluvili kromě Čechů hosté z Polska, Maďarska, Slovenska i Slovinska. Pana profesora Klause tu nikdo nechválil.

Pořadatelé se dušují, že se jim podaří LIBRI znovu oživit. Ačkoli bych to ze srdce přál jim i návštěvníkům, moc optimistické výhledy je zřejmě nečekají. Neumím si představit, čím by bylo možno nakladatele do Olomouce znovu nalákat. Kéž bych byl falešným prorokem!

-jih-

K JEDNÉ VÝSTAVĚ A K JEDNÉ PROMĚNĚ

Životní osudy dnes třiašedesátiletého akademického malíře z Karolinky – Ilji Hartingera, jsou na Valašsku poměrně dobře známy. Malíř pravidelně vystavuje a představuje tak kontinuálně vlastní dílo s většími či menšími proměnami a navíc velmi intenzivně zasahuje do kulturního, ale i společenského dění v prostředí, ve kterém žije.

Jistě není ještě zdaleka čas na nějaké bilancování tvorby tohoto výrazného představitele valašské krajinomalby, přesto si ale připomeňme: umělec zakládá vlastní výtvarný projev na dobře zvládnuté kresbě, což byl vůbec předpoklad ucházet se o studia v ateliéru u profesora Antonína Strnadla na Vysoké škole uměleckoprůmyslové v Praze; je generačně zakotven na rodném Valašsku a niterně spjat s jednou z nejpřitažlivějších valašských profesí – sklářstvím; má v sobě potřebnou pokoru, která mu umožňuje akceptovat to, co na Valašsku bylo ve výtvarném umění vytvořeno a vstřebat pozitivní rysy někdy implicitně přijímaných vlivů do vlastního malířského rukopisu; má potřebnou odvahu vyzkoušet a ověřit si řadu výtvarných technik, které mu umožňují uplatnit precizní školení v oboru grafiky a vytvořit tak monumentální práce v oblasti architektury; poměrně rychle se dopracovává k pojetí umění, které jde mimo výlučnost a přibližuje je každodennímu životu a potřebě člověka žít či přijímat estetický rozměr skuteč-

nosti v neztajených a nezakamuflovaných podobách.

Tyto znaky a charakteristiky jsou zjevné a lze je poměrně snadno vyčíst z malířova rozsáhlého díla (případně je doplnit o další). Jsou však okolnosti či příčiny, které Hartingerovo dílo silně ovlivnily a které zdaleka nejsou tak samozřejmě a nenáleží k příčinám, jež lze hledat v samotném okruhu bezprostředních znaků a podnětů, jimiž se napájí a z nichž vychází umělecký projev. V Hartingerově případě je tady navíc situační a dobový kontext. Především: Valašsko je fotogenný, vyzývavý kraj s bohatými tradicemi a se stále živými projevy lidí a bohatým lidovým uměním. Kraj, který působí velmi sugestivně a svádí mnohdy k idylčnosti, zavádějící do projevu jistý prvek deformace osobního prožitku a někdy, nebojme se říci i kýčovitosti. Ubalancovat umělecký výraz na hraně, za níž už jen stěží lze hovořit o umění, je velmi obtížné, zvláště když tlak veřejnosti je těmito znaky prostoupen. Navzdory těmto rizikům má tento kraj pro umělce silnou přitažlivost. Na Valašsku bylo umělců vřdycky dost, pravda, ne vždy takových, aby jeho bohatství rozhojnili.

Ilja Hartinger se vrací na Valašsko, do rodné Karolinky, v první polovině šedesátých let, kdy nad rozeklaným obzorem valašských kopců září opravdové hvězdy: nedávno zemřelý Alois Schneiderka, malíř robustního mužného projevu, vynikající krajinář, František Podešva, skoro legendární postava meziválečného pražského aristokratického prostředí, krajinář a figuralista, Karel Hofman, vynikající krajinář a portrétista udivující i skvělými litografiemi. Do tohoto prostředí přichází mladý absolvent vysokého uměleckého školství a pokouší se prolomit už zafixovaný obraz o kvalitách a charakteru valašského výtvarného umění. Zůstává mu jediné: nevnímat příliš stereotypy v náhledech na to, jak by se mělo malovat a každý nápad dovést ke konkrétnímu závěru, byť by byl jakkoliv technický obtížný, jinak řečeno, nedovolit si luxus pohrdání jakoukoliv možností předvést řemeslné dovednosti a schopnosti a vlastní malířskou invenci. A tak je Ilja Hartinger po-

depsán pod krajinomalbami – kvaši, kvaš-akvarely (či pastely), oleji, pod ilustračními motivy řady knížek, grafickými listy, vitrážemi a mozaikami. Nakonec i pod velkými panoramatickými pohledy na velká města a valašskou krajinu. A prozatím i pod abstraktními motivy a uvolněnými malbami zachycujícími v nové podobě typické rysy valašské tradice v náznacích, symbolech a atmosféře umně zachycované strhující barevností.

A jsme u závěru: Ilja Hartinger odkryl další z linií své práce. Od tvorby stavějící na vizuálních zážitcích se dostává do meditativnější polohy. To neznamena odklon od intenzivního prožívání krajinných proměn. Je pouze posílením racionální složky tvorby, pomocí níž se dostává za jevou stránku věcí a sděluje nám více o věcech samotných, o vztazích mezi nimi, mezi nimi a člověkem, o složitostech a problémech uchopit je v jejich časoprostorovém začlenění. Sděluje nám více i o rozpacích výtvarného sebevědomí zmocnit se všeho s následným doprovodem slov. Jeho kvaše *Máchova noc*, *Ofélie*, *Samota* či *Bačův sen* jsou, existují, stojí před divákem v pravěké pochybnosti o tom, že člověk může a zmůže vše. I Ilja Hartinger se dopracovává ve svých posledních obrazech, které byly v říjnu a listopadu vystaveny v galerii „V poschodí“ ve Vsetíně, k hlubším filosofickým základům tvorby, která má svou nepochybnou přesvědčivost a velmi silnou výpovědní hodnotu.

Dalibor Malina

RYBA NA CESTĚ... (RYBA NA SUCHU)

Nakladatelství Petrov v letošním roce „obohatilo“ svou ediční řadu *New line* o osmnáctý svazek. Je jím text Oscara Ryby *Žiju si jako Rybouac*, který svým titulem nutně volá po připodobnění k americké *beat generation*. Po jeho přečtení však zjistíme, že se jedná o podobnost autorem sice plánovitě zamýšlenou, avšak neuskutečněnou. Rybův text (nedvažují se nazvat jej jinak než textem)

spojuje s dnes již věhlasným Kerouacovým dílem velmi pramálo: cestování a snad autorův pocit nesouladu s „normální“ a v Rybově případě navíc s „normalizovanou“ společností.

Ze čtrnácti ne příliš rozsáhlých částí autor vytvořil celek sjednocením záznamů zážitků z cest po českých zemích. Jejich uspořádání není určeno úsilím o promyšlenou kompozici, jde pouze o prosté řazení vedle sebe, v němž pořadí jednotlivin může být libovolně přeskupe-no (snad až na závěr) a celek nijak neutrpí. Autor v textu pracuje se jmény, která označují reálně existující osoby (mnohdy literárně činné: Václav Kahuda, Luděk Marks), a rovněž užívá pojmenování odkazující k místopisu převážně z českého prostředí.

Autorovo suchopárné pravděpodobně autobiografické a autodiegetické vyprávění vygraduje velmi brzy zobrazením scény odehrávající se při jednom z autostopů, v níž autor-vypravěč jako „mlčící svědek na zadním sedadle“ sleduje brutální usmrcení poraněné slepice rozlíceným řidičem. Pokus o vylíčení vtipné příhody o záměně olomouckého arcibiskupa za kouzelníka je nutně umenšen již jejím představením jako nejlepší z „hitparády“ restaurace Na staré kovárně, která prý byla místem, kde se scházeli „prvoligový“ vypravěči, jež museli při poslechu řečníka „padat smíchy přes opěradlo židle, jinak vás roztrhali v zubech a hodili lvům“. Nejsem si zcela jist, zdali onen příběh naruší statiku alespoň jednoho ze čtenářů.

Většina příběhů je vskutku velmi banálních. Zdá se, jako by autor spíše hromadil slova a věty, aniž by tušil, proč je předkládá čtenáři. Kdyby vypravované příběhy, jež postrádají hlubší reflexi, byly ozvláštněny alespoň lehkostí autorova pera, vtipem, osobitým stylem, nevšedním vnímáním krajiny, imaginací... Při četbě se nelze zbavit dojmu jakési nucenosti, jež vedla k zaznamenání prožitků na papír.

„Necestuji kvůli legraci, chci hluboko poznávat a vítám, když se mi to daří. Zavrtat se pod kůži a podobně“, sděluje autor. Škoda jen, že ono hluboké poznání

nedokáže čtenáři předat takovým způsobem, aby se „hlubokost“ kamsi nevytratila...

-jih-

BLECHŮV PATOČKA **aneb** **Toto není recenze**

Psát recenzi na knihu, jež má povahu sekundární literatury, je dvojnásob obtížné. Recenzent by měl znát „dokonale“ předmět, o němž autor v knize pojednává, v našem případě život a dílo Jana Patočky, a dokázat k němu zaujmout určité, pokud možno vlastní, stanovisko. Poté by je měl ještě navíc konfrontovat s postojem autora k onomu předmětu.

Vzhledem k tomu, že není splněna ani jedna ze dvou podmínek (necudná poznámka: autor tohoto příspěvku zřejmě nezná „dokonale“ ani život ani dílo Jana Patočky; autor tohoto příspěvku je v současné době nesmělým studentem autora knihy, o níž se mluví), zdá se, že tento příspěvek se právě chýlí ke konci, neboť jeho autor je zbaven oprávněnosti psát recenzi na knihu *Jan Patočka* (Votobia, 1997), jejímž autorem je Ivan Blecha, filosof a pedagog působící na FF UP v Olomouci.

Avšak autor, který není oprávněn psát recenzi, udělá neočekávaně záludný úkrok a převtělí se v autora pouhé upoutávky na knihu, čímž náhle získává legitimitu pro další psaní.

Výše uvedené řádky snad dostatečně vysvětlují podtitul „Toto není recenze“. Čtenáři, jenž byl uveden v omyl, domnívali-li se, že podtitul je aluzí na krátký Foucaultův spis „Toto není dýmka“, se autor pouhé upoutávky na knihu omlouvá.

Ivanu Blechovi se v monografii o Janu Patočkovi podařilo harmonicky skloubit výklad Patočkova myšlenkového světa i světa, v němž byl nucen žít. Vylíčil životní osudy jednoho z nejvýznamnějších českých filosofů s jeho poutavým vyprávěčským nasazením, neopomněl připojit anekdotu (i když poněkud tradiční: filosof je pasován do role nemotory v situaci, která vyžaduje „praktickou“ zručnost), ale především dokázal vyložit po-

vahu Patočkova uvažování dostatečně srozumitelným způsobem i pro čtenáře „ne-filosofova“. Přesto však, smíme-li soudit, Patočkův ideový odkaz nezploštil, což umožňuje zařadit tuto monografii mezi vhodné příručky pro úvod do Patočkovy filosofie, za niž by se nemusel stydět ani některý z Patočkových přímých žáků. Blechův *Jan Patočka* svým charakterem i kvalitou připomíná knihu, jež se objevila před několika lety na knihkupeckých pultech pod stručným názvem *Martin Heidegger* (autorem je německý fenomenolog Walter Biemel).

Věnováno recenzentům...

-jih-

D O T A S O V A

20. srpna 1998

Město jest 350 m nad mořem a protéká jím řeka od jihu na sever. Může se jít do něj ze všech stran. Je v něm hodně hezkého teď! Jen v řece je letos málo vody a tůňky trochu páchnou. Až večer slunko zachodí, nad vyhřátý břeh stahují se malé mušky a lepí se na ksicht. Nahřáté kamení na okraji pole svítí. Když léto mezi prsty proteče, zůstanou strážky pod lesem modré, takové naše olivové háje. Už je prázdná sláma a ve stohu vzdechy. Téměř sytý Měsíc zasypal dolinu bílým světlem a noc hýří vůněmi, náladou a teplem. Od ohně hučí řvavé písně. Čas, ten vodník dušičkový, sladce si ukrajuje z černého kaviáru noci. Nad rámem pak kdosi krade jetel. Proto ať v neděli neleze do kostela! Před chvílí obtáhl oblohu mrak a až se roztrhne, z děravého nadhlaví zas vyhřejnou zlaté sluneční cecky. Zůstaly kapky na karmínových slzičkách Panny Marie a studený kov se zaklesl do prsou země, jež nenaříká. Suchý vítr a bílá sádra sněhových vloček za pár týdnů zhojí úrodné rány. Kraj volá, křičí jeho řeka, lesy, mlkot šedých kamenů je hlasem. Krajina je kniha. Už se vyrojili její věční opisovači. A do vět poskládají cestu úvozem mezi zahradaми, jež jsou tak vysoko, moc vysoko.....

-reé-

